

CZU: 37.015.3:159.942:316.772

DOI: 10.36120/2587-3636.v41i3.165-173

FACTORII CE INFLUENȚEAZĂ COMUNICAREA BAZATĂ PE CULTURĂ EMOȚIONALĂ

Radu-Gabriel ICHIM, doctor în istorie, Bacău, România

<https://orcid.org/0009-0004-9939-830X>

doctorand, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Rezumat. Articolul prezintă un sistem de idei privind comunicarea bazată pe cultură emoțională (CBCE) în mediul educațional, provocare actuală pentru întreaga umanitate. Aceasta implică valorificarea pertinentă a resurselor afective în procesul de relaționare pedagogică. Comunicarea pedagogică reflectă, în esență, puterea de influență a competențelor emoționale ale cadrelor didactice (empatia, autocontrolul și deschiderea pentru comunicare) asupra educaților și a calității interacțiunilor comunicative. Afirmarea competențelor emoționale, recunoscute ca și competențe pedagogice contribuie la optimizarea învățării, la adaptarea socială a educaților, la diminuarea disconfortului psihologic și a dificultăților de relaționare socială. Totodată, CBCE favorizează stabilirea unor raporturi interpersonale echilibrate, adaptarea și integrarea socioprofesională reușită. În contextul societății contemporane, inteligența nu mai este limitată la componenta cognitivă, ci include dimensiunea emoțională și socială, factori esențiali ai unei comunicări eficiente și ai dezvoltării armonioase a personalității. Din aceste rațiuni articolul reflectă factorii prioritari care stimulează consolidarea principiilor de comunicare în temeiul valorilor culturii emoționale.

Cuvinte-cheie: cultură emoțională, comunicarea bazată pe cultură emoțională, comunicare pedagogică, competențe emoționale, adaptare socio-emoțională, context educațional.

FACTORS INFLUENCING EMOTIONAL CULTURE-BASED COMMUNICATION

Abstract. This article outlines a theoretical framework for Emotional Culture-Based Communication (ECBC) in educational contexts, addressing a pressing challenge in contemporary society. It involves the meaningful use of affective resources in pedagogical interactions. Pedagogical communication reflects the influence of teachers' emotional competences (empathy, self-regulation, and openness to dialogue) on learners and the overall quality of communication. Recognized as core pedagogical competences, these abilities support learning, enhance students' socio-emotional adjustment, and reduce psychological discomfort and difficulties in social interaction. ECBC also fosters balanced interpersonal relationships, as well as successful social and professional adaptation and integration. In contemporary society, intelligence is no longer limited to the cognitive domain but also encompasses emotional and social dimensions, which are essential for effective communication and the harmonious development of personality. For these reasons, the article identifies the main factors that promote the consolidation of communication principles grounded in the values of emotional culture.

Keywords: emotional culture, emotional culture-based communication, pedagogical communication, emotional competences, socio-emotional adjustment, educational context.

În contextul educațional contemporan, *comunicarea bazată pe cultura emoțională* reprezintă o temă de cercetare actuală și importantă. O nouă paradigmă a educației, centrată pe cultura emoțională și generată de provocările lumii moderne, intensifică exigențele

privind calitatea cadrelor didactice și competențele necesare practicii pedagogice [14, p.250].

Numeroase studii evidențiază că multe dintre problemele cu care se confruntă profesorii și elevii sunt de natură emoțională – stresul, anxietatea, epuizarea emoțională, frustrările sau conflictele frecvente – situații adesea legate de nivelul scăzut al inteligenței emoționale, iar aceste dificultăți au atras interesul științific către necesitatea dezvoltării competențelor emoționale în mediul educațional, dat fiind că dezvoltarea emoțională a profesorilor și a elevilor este decisivă pentru succesul lor, nu doar în termeni de performanță școlară, ci și în viața de zi cu zi [4].

Potrivit viziunii lui K. Izard, *emoțiile stimulează gândirea rațională, generând motive pentru comportamentul uman* [apud 7, p.57]. Această perspectivă este susținută și de S. Cosmovici, care afirmă că emoțiile reprezintă forțe motivaționale esențiale, dezvoltarea afectivității fiind strâns legată de formarea motivației [5, p.238]. Procesul acesta contribuie la maturizarea afectivă a personalității, reflectată prin dobândirea unor competențe emoționale esențiale, precum: conștientizarea stărilor afective, echilibrarea și disciplinarea emoțională, exprimarea unor sentimente superioare care se manifestă printr-un stil de conduită judicioasă și civilizată.

Problematica comunicării bazate pe cultură emoțională capătă o dimensiune mai complexă atunci când obiectivul nu se rezumă la transmiterea informațiilor, ci vizează și formarea atitudinilor și modelarea anumitor convingeri. Rolul afectivității în limbaj este tot mai vizibil, așa cum remarcă A. Cosmovici (1996), care subliniază că limbajul reprezintă nu doar un instrument de transmitere, ci și un vehicul al emoțiilor. Funcțiile comunicării – de informare, expresivă sau afectivă, conativă și fatică (R. Jakobson, 1981) – pot fi valorificate în mediul universitar numai printr-o înțelegere amplă a implicațiilor psihopedagogice ale comunicării emoționale. În această perspectivă, capacitatea de a transmite nu doar date, ci și emoții și trăiri, constituie o componentă centrală a oratoriei și un factor important în cultivarea culturii emoționale a studenților [apud 3].

Îmbinarea diverselor forme de comunicare generează reacții emoționale, cunoscute sub denumirea de implicații afective. În literatura de specialitate există perspective care evidențiază impactul mai puțin favorabil al acestor manifestări asupra calității relațiilor interpersonale, emoțiile fiind asociate cu stări psihofiziologice primare caracterizate prin dezechilibru și dificultăți de adaptare socială. Această orientare teoretică este argumentată prin faptul că trăirile afective pot irumpe brusc în conduită [5, p.240].

Conceptul de „comunicare educațională bazată pe cultură emoțională” [4, p. 35–36] a fost introdus pornind de la expresia „comunicare emoțională”, utilizată de R. Rășcanu (2003) în studiul său despre psihologia comunicării, dar și de la formularea „comunicarea socială a emoțiilor”, investigată în cadrul relațiilor sociale prin intermediul interacțiunii verbale de Bernard Rime (2007), Mesquita și Philippot (1998), Boca (1992) și Luminet

(2000). În accepțiunea lui B. Rime (2007), comunicarea socială a emoțiilor presupune: evocarea unei experiențe afective printr-un mesaj verbal și transmiterea acesteia către cel puțin un destinatar căruia relatarea îi este adresată [apud 10, p.124].

Analiza comunicării bazate pe cultura emoțională se dovedește relevantă din două direcții principale: pe de o parte, influențează calitatea procesului educațional, iar pe de altă parte, susține adaptarea psiho-socială a actorilor implicați (profesori și studenți). Interacțiunea marcată de emoții pozitive dintre cadrul didactic și student contribuie la crearea unei atmosfere afective favorabile învățării. Rezultatele cercetărilor evidențiază faptul că relațiile reciproce dintre profesor și student configurează „*un fundal afectiv ce determină tot ce se petrece în procesul didactic*”, acesta putând intensifica sau diminua tensiunea psihică resimțită de studenți și imprimând o tonalitate pozitivă ori negativă întregului act educațional. Un cadru emoțional relaxant și prietenos stimulează participarea creativă a studenților, dezvoltarea gândirii critice, consolidarea memoriei și creșterea motivației pentru învățare [7].

Calitatea interacțiunii comunicaționale este strâns legată de intensitatea experiențelor emoționale și de stările afective ale participanților la dialog. Relațiile întemeiate pe schimbul de percepții referitoare la trăirile emoționale se organizează în structuri emoționale, care prezintă o componentă internă și una externă. În acest sens, dezvoltarea sferei afective a individului este determinată în mod esențial, după cum subliniază Verza E. (2000), de influența factorilor socioculturali [13, p.132].

Propunem în continuare descrierea factorilor care facilitează comunicarea bazată pe cultură emoțională (Fig. 1).

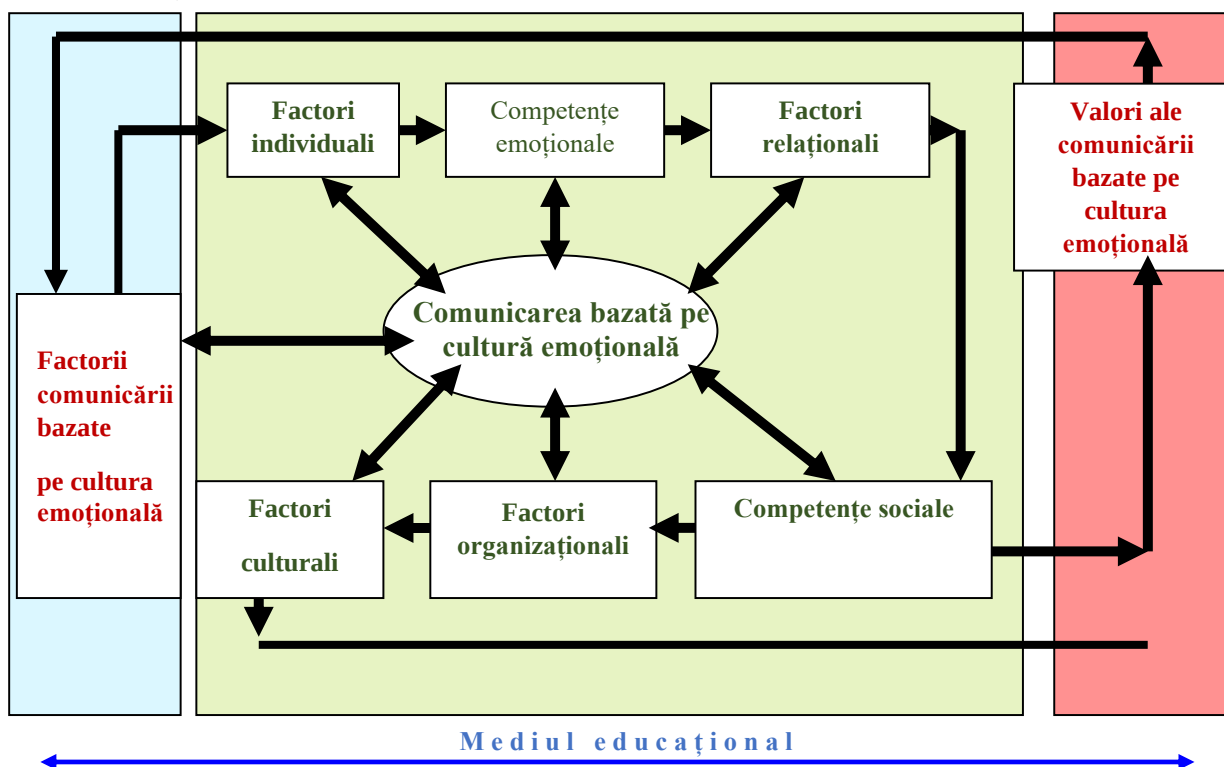

Figura 1. Factorii ce influențează comunicarea bazată pe cultură emoțională

Factori individuali în comunicarea bazată pe cultura emoțională:

Pe plan individual, un rol important revine competențelor emoționale și particularităților personale ale participanților la procesul educațional, fie că este vorba despre cadre didactice sau elevi. Cultura emoțională la acest nivel poate fi definită ca un ansamblu de cunoștințe, atitudini și conduite socio-afective dobândite, care se exprimă prin inteligența emoțională și prin capacitatea de reglare a trăirilor emoționale [14, p.250]. Astfel, cultura emoțională individuală reflectă modul în care o persoană își înțelege și își controlează propriile emoții, dar și gradul în care reușește să manifeste empatie față de trăirile celor din jur. Aceste abilități influențează în mod direct calitatea comunicării: un profesor cu un nivel ridicat de inteligență emoțională poate interpreta corect stările elevilor și poate interacționa într-o manieră calmă și empatică în contexte tensionate, iar un elev cu competențe emoționale dezvoltate va reuși să-și exprime mai clar nevoile și să-și gestioneze mai eficient reacțiile în cadrul relațiilor școlare.

Competențele emoționale ocupă un loc central în asigurarea unei comunicări bazate pe cultura emoțională, întrucât determină eficiența gestionării și canalizării emoțiilor în activitatea educațională. M. Cojocaru-Borozan (2011) consideră că acestea reflectă nivelul de dezvoltare al inteligenței emoționale și includ un ansamblu de convingeri și atitudini legate de autoreglarea comportamentului afectiv, o gamă variată de cunoștințe despre viața emoțională, precum și capacități care sprijină adaptarea socială și construirea unei cariere de succes [4, p. 271].

Definiția subliniază faptul că „nivelul de dezvoltare al competențelor exprimă, în ansamblu, gradul culturii emoționale a personalității” [ibidem]. În analiza dedicată profesiei didactice, autoarea integrează în sfera competențelor emoționale mai multe dimensiuni: implicarea emoțională, tendința de contagiune afectivă, mobilitatea trăirilor, orientarea emoțională pozitivă, capacitatea de compasiune, activismul emoțional, expresivitatea, rezistența la stres, profunzimea percepției emoționale, flexibilitatea și creativitatea emoțională [ibidem].

Potrivit lui D. Goleman (2008), cel care a contribuit decisiv la răspândirea ideii de inteligență emoțională, este important să distingem între potențialul pe care îl oferă inteligența emoțională și nivelul la care acesta se transformă în competențe concrete. Astfel, inteligența emoțională indică disponibilitatea de a dezvolta autoreglarea și alte dimensiuni, în timp ce competența emoțională reflectă măsura în care aceste posibilități au fost transformate în abilități aplicabile în practică. Din această perspectivă, cultura emoțională exprimată în comunicare depinde atât de predispozițiile individuale, cât și de exercițiul continuu al formării emoționale [6, p.15].

Un alt factor individual de mare importanță îl reprezintă *abilitatea de autoreglare emoțională și gestionare a stresului*. În procesul de comunicare educațională, cadrele didactice se confruntă adesea cu presiunea timpului, evaluările și diverse situații

interpersonale cu elevii. Profesorii care reușesc să-și controleze impulsurile și reacțiile emoționale intense pot transmite mesaje mai clare și constructive, prevenind escaladarea conflictelor. În schimb, un cadru didactic copleșit de emoții negative precum furia, frustrarea sau anxietatea riscă să comunice ineficient, utilizând un ton nepotrivit sau formulând mesaje ambigue [3, p.201].

Conform lui P. Salovey și J. Mayer (1990), reglarea emoțiilor necesită dezvoltarea unor abilități complexe care favorizează progresul emoțional și intelectual. Acestea includ deschiderea față de toate tipurile de trăiri, gestionarea voluntară a emoțiilor în funcție de utilitatea lor, monitorizarea acestora în relație cu sinele și cu ceilalți, astfel încât să se poată evalua corect reacțiile celorlalți, precum și capacitatea de a influența emoțiile proprii și ale celor din jur, reducând impactul negativ și accentuând pe cel pozitiv, fără a denatura mesajul transmis [apud 9, p.145].

Motivația joacă un rol semnificativ în comunicarea orientată pe cultura emoțională, deoarece determină cât de implicate afectiv sunt persoanele în relațiile interpersonale. Potrivit lui A. Roșca, aceasta reprezintă ansamblul motivațiilor interne și externe care pot fi înăscute sau dobândite, conștiente sau inconștiente, de la trebuințe fiziologice simple până la idealuri abstracte [apud 12, p.124]. De asemenea, D. Goleman subliniază că motivația constituie un element al inteligenței emoționale care influențează modul în care o persoană își reglează emoțiile și își maximizează performanța [6].

Comunicarea într-un cadru educațional este, în esență, un proces *interpersonal*. Calitatea relațiilor dintre elevi și profesori, precum și dintre colegii de clasă sau dintre cadrele didactice între ele, influențează major climatul emoțional al comunicării. Un prim factor relațional este relația profesor–elev bazată pe încredere, respect și empatie. Cercetările arată că o relație pozitivă și *suportivă* profesor–elev se asociază cu beneficii importante pentru elevi: niveluri mai scăzute de stres, anxietate și depresie, precum și o reziliență și stimă de sine mai ridicate la elevii care își percep profesorii ca fiind empatici [apud 2].

Pe baza cercetărilor recente, pot fi identificate două categorii principale de factori care influențează comportamentul empatic. Prima categorie, factorii intrapsihici, include variabile precum motivația, implicarea, utilitatea percepută și efortul voluntar pentru atingerea unui scop, care explică eventualele discrepante între potențialul individual și manifestările efective ale empatiei în relațiile interpersonale. A doua categorie, legată de procesul de categorizare socială, determină diferențele de comportament empatic atât în interiorul grupurilor, cât și între acestea, influențând precizia manifestărilor empatice în interacțiunile inter-grupale [6].

Conținuturile de tip afectiv-atitudinal, care joacă un rol important în dezvoltarea relațiilor interpersonale, sunt transmise aproximativ 55% prin mijloace nonverbale, 38% prin elemente paraverbale și doar 7% prin limbaj verbal [8, p.61]. Mesajele implicite

circulă prin intermediul codului nonverbal (CNV) și paraverbal (CPV), în timp ce codul verbal (CV) servește la transmiterea informațiilor explicite. În această perspectivă, comunicarea nonverbală are rolul de a susține și ilustra mesajele transmise, așa cum subliniază L. Iacob (1995) [12, p.62].

Un alt element important în relațiile educaționale îl reprezintă *încrederea*. Încrederea elevilor față de profesor, percepția că cadrul didactic le urmărește binele, îi respectă și acționează corect, se dovedește a fi un factor care influențează angajamentul și performanța școlară, conform datelor din literatura de specialitate [11].

Cercetări educaționale au evidențiat că relațiile de încredere și apropiere între profesori și elevi cresc participarea la clasă și motivația intrinsecă a elevilor, în timp ce relațiile conflictuale sau distante sunt asociate cu dezangajarea și rezultate slabe la învățătură.

Potrivit lui J.-C. Abric (2002), comunicarea eficientă se sprijină pe cinci reguli principale: ascultarea activă și luarea în considerare a perspectivei interlocutorului; observarea atentă a tuturor evenimentelor, cu accent pe semnalele nonverbale; analiza mesajului pentru a diferenția informația explicită de cea implicită; monitorizarea calității și relevanței mesajului, precum și a factorilor care pot perturba transmiterea; exprimarea adecvată în funcție de destinatar și de obiectul comunicării [1, p.193].

Dincolo de indivizi și relații directe, cultura emoțională a comunicării este modelată de *factorii organizaționali*, adică de climatul general al instituției de învățământ și de normele la nivelul școlii [apud 10].

Un climat școlar pozitiv, care pune accent pe relații de susținere, pe *incluziune* și pe respect reciproc, va încuraja inevitabil o comunicare deschisă și onestă. Într-un asemenea mediu, elevii și profesorii simt că opiniile le sunt apreciate, că pot exprima îngrijorări sau entuziasm fără teama de consecințe negative, iar comunicarea emoțională devine parte integrantă din viața școlară (de exemplu, se discută deschis despre emoții, se oferă feedback constructiv, se practică laude și recunoașterea eforturilor).

Un factor organizațional definitoriu este *leadership-ul* școlii și politicile manageriale privind climatul emoțional. Directorii și echipa de conducere stabilesc adesea tonul culturii școlii prin modul în care comunică cu profesorii și elevii și prin inițiativele pe care le prioritizează. Studiile evidențiază că inteligența emoțională a directorilor are o influență considerabilă asupra întregului colectiv: de pildă, s-a constatat că în școlile conduse de directori cu nivel emoțional ridicat, profesorii manifestă un angajament crescut față de profesie și sunt mai dispuși să depună eforturi în plus [8].

Analizând contribuțiile lui D. Goleman referitoare la rolul inteligenței emoționale în leadership, M. Roco (2001) concluzionează că „*cercetările de psihologie organizațională au ajuns la concluzia că managerii (de la șef de colectiv sau echipă de lucru, până la directorul general), la fel ca angajații cu un coeficient emoțional ridicat, au mai mult*

succes decât cei care au o bună calificare tehnică. Aceștia sunt mai bine percepuți în organizații, manifestă cooperare, motivație intrinsecă și optimism. Sunt capabili să evite conflictele și să împiedice escaladarea lor. S-au identificat o serie de caracteristici ale managementului abilităților emoționale: abilitatea de a folosi emoțiile ca sursă de energie productivă; capacitatea de a preveni escaladarea conflictelor și de a le transforma în surse de feedback; tratarea sentimentelor membrilor organizației ca variabile relevante pentru succes; identificarea și soluționarea dificultăților emoționale și relaționale ale experților; aplicarea unor tehnici prin programe educaționale adecvate; crearea unui mediu în care angajații să se simtă în siguranță, apreciați, necesari și importanți, motivându-i și sporindu-le productivitatea” [9].

În consecință, conducerea din cadrul instituțiilor educaționale, văzută ca un proces de influență socială și interpersonală, contribuie la dezvoltarea comunicării emoționale printr-o direcționare clară, bazată pe empatie, deschidere și aprecierea resurselor umane. Modelul de leadership transformațional, care implică interacțiuni constante cu membrii echipei, stimulează atât creșterea personală, cât și cea profesională, oferind suport, încredere și claritate în atingerea scopurilor comune.

Ultima categorie majoră de factori ce influențează comunicarea bazată pe cultura emoțională o constituie *factorii culturali* – adică influența valorilor, normelor și practicilor socioculturale mai largi asupra modului în care emoțiile sunt exprimate și comunicate în educație. Cultura, în sens larg, determină „*regulile nescrise*” despre ce emoții sunt adecvate a fi manifestate public, cum trebuie gestionate sentimentele negative, care este distanța emoțională potrivită între profesor și elev etc.

Una dintre cauzele principale care provoacă dificultăți în comunicare este etnocentrismul, adică înclinația unei persoane de a percepe propria cultură ca fiind superioară celorlalte. Etnocentrismul poate influența negativ procesul comunicațional în cel puțin două feluri: poate face ca o persoană să nu acorde atenție mesajelor transmise de ceilalți și poate conduce la folosirea unor clișee sau prejudecăți față de persoane aparținând altor culturi [4, p.140].

Analizând sintagma științifică „comunicare bazată pe cultură emoțională”, se poate concluziona că, în contextul educațional contemporan, comunicarea pedagogică constituie un factor determinant al calității procesului didactic, având un impact semnificativ asupra relațiilor interpersonale și eficienței învățării. Cercetările recente în pedagogie subliniază necesitatea dezvoltării competențelor emoționale atât la cadrele didactice, cât și la elevi, pentru crearea unui climat educațional pozitiv și susținerea dezvoltării personale și academice.

Se observă că adoptarea unui stil de comunicare didactică centrat pe cultura emoțională într-o lume globalizată și interconectată implică valorizarea coerentă a inteligenței emoționale în procesul educațional, promovând empatia, autoreglarea

emoțională și relațiile bazate pe încredere între profesori și elevi. Această abordare contribuie la construirea unui mediu de învățare confortabil, în care elevii se simt în siguranță, sunt încurajați să-și exprime emoțiile și să participe activ la procesul educațional, favorizând astfel dezvoltarea armonioasă a personalității.

Cunoașterea factorilor care influențează comunicarea bazată pe cultură emoțională are relevanță atât în viața personală, cât și în cea profesională, deoarece facilitează înțelegerea interlocutorilor, dezvoltă empatia, previne apariția conflictelor și reduce tensiunile afective în relațiile interpersonale, sprijină luarea deciziilor argumentate și contribuie la consolidarea unor relații sensibile și respectuoase față de emoțiile și valorile interlocutorilor în mediul educațional.

Bibliografie

- 1 ABRIC, J.-C. *Psihologia comunicării. Teorii și metode*. Iași: Polirom, 2002. 208 p. ISBN 973-683-953-2.
- 2 BOROZAN, M. Emotional culture - foundation of teachers profesional success. În: *Interpersonal Communication cognitive and praxiological dimensions of communication, Lucrările Conferinței Științifice Internaționale*, vol. 2. Iași: Performantica, 2021. p.37-43. ISBN 978-606-685-793-2.
- 3 COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria culturii emoționale*. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2010. 239 p. ISBN 978-9975-46-066-8.
- 4 COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria și metodologia dezvoltării culturii emoționale a cadrelor didactice*. Teză de doctor habilitat în pedagogie, Chișinău: 2011. 385 p.
- 5 EZECHIL, L. *Comunicarea educațională în context școlar*. București: Editura Didactică și Pedagogică. 2002. 184 p. ISBN 973-30-2317-5
- 6 GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională. Ediția a III-a*. Traducere de Irina-Margareta Nistor. București: Curtea Veche Publishing. 2008. ISBN 978-973-669-520-9.
- 7 LUCHIAN, T. Modernizarea relațiilor profesor – student. În: *Totalizarea activității de cercetare a cadrelor didactice*, 20 aprilie 2007, Cahul: Tipografia Turnul Vechi SRL, 2007, Vol.1, pp. 56-63. ISBN 978-9975-9751-7-9.
- 8 OBERȘT, A., CUCOȘ, S. Importanța comunicării în leadership-ul managerial. În: *European integration through the strengthening of education, research, innovations in Eastern Partnership Countries*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2022, pp. 72–79. ISBN 978-9975-64-269-9.
- 9 ROCO, M. *Creativitate și inteligență emoțională*. Iași: Polirom, 2001. 248 p. ISBN 973-683-654-1.
- 10 SADOVEI, L. *Competența de comunicare didactică: repere teoretice și metodologice*. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2008. 172 p. ISBN 978-9975-54-335-2.

- 11 SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Editura Polirom, 2004. 288 p. ISBN 978-973-681-553-9.
- 12 STROE., M. *Charismă și personalitate*. București: Editura Societatea Știință și Tehnică. 2000. 140 p. ISBN: 973-9236-44-8
- 13 VERZA, F. E. *Afectivitate și comunicare la copiii în dificultate*. București: Editura Fundației Humanitas, 2004. 369 p. ISBN 973-86055-1-2.
- 14 ZMUNCILĂ, L., FORTUNĂ, V. Inteligența emoțională – componentă indispensabilă a succesului cadrului didactic. În *Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: provocări, dileme, soluții*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 26 mai 2017, Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2017. pp. 250-263. ISBN 978-9975-50-205-4.

Recepționat / Received: 18.08.2025

Acceptat / Accepted: 29.09.2025

Email: preotgabriel@yahoo.com